

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi**Kysymykset****Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista**

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Sote-uudistuksen valmistelua on leimannut se, että lakiesityksellä muodostettavaa hallinnollista rakennetta on valmisteltu pitkälti terveydenhuollon ehdoilla ja sen nykyisten rakenteiden pohjalta. Sosiaalihuollon uudistamistarpeita on nostettava paremmin esiin. Kysymys on isosta kokonaisuudesta – myös taloudellisesti. Kunnallisista sote-nettokuluista sosiaalihuolto on 6,7 miljardia, kun erikoissairaanhoidon menot ovat 6,9 miljardia ja perusterveydenhuollon kustannukset 3,3 miljardia. Tilastokeskuksen mukaan sosiaalihuolto on teollisuuden jälkeen maassamme toiseksi suurin työllistävä ala, kattaen 9,5 % koko maan työllisestä työvoimasta, kun terveydenhuolto kolmanneksi suurimpana alana työllistää 7,3 % työssäkäyvistä. Tutkimukset ovat osoittaneet, miten sosiaaliset tekijät vaikuttavat merkittävästi terveyteen ja sairastavuuteen. Sosiaalihuollon ohuus uudistuksessa asettaa asiakkaat ja heidän palvelujensa vahvistamisen heikkoon asemaan. Osa näistä asiakkaista voi olla niitä yhteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita, joiden palvelupolkujen sujuvuutta sote-uudistuksella pyritään parantamaan.

Lakiesityksessä palveluiden integraation mahdollistavat välineet puuttuvat kuitenkin lähes kokonaan esim. asiakassuunnitelma tai kokonaisvastuun määrittelemisen paljon sote-palveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalta, jolla saumattomasti etenevä palvelupolku voitaisiin taata.

Talentia pitää sote-uudistusta tarpeellisena ja kannattaa uudistukselle asetettuja tavoitteita. Sote-rakennemuutos ei kuitenkaan yksin takaa esitykselle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Rakennemuutoksessa pyritään erityisesti sote-palveluiden järjestämistehtävän kehittämiseen ja yhtenäistämiseen. Palveluiden yhdenvertainen saatavuus on vahvasti riippuvainen siitä, miten Tulevaisuuden sote-keskusohjelman hankekokonaisuuksissa onnistutaan väestöltään ja maantieteellisesti toisistaan eroavissa maakunnissa.

THL arvioinnissa (27.5.2020) kiinnitettiin huomiota erityisesti sosiaalihuollon osuuteen: sosiaalihuollon kehittämisohjelma oli paikoin mukana vain ohuesti tai puutteellisesti, ja osassa hakemuksia kehittämistyön lähtökohtana vaikutti olevan perusterveydenhuolto.

Väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää myös kuntien järjestämistä vastuulle jäävien palvelujen, niiden rahoituksen turvaamista sekä

osaamisen varmistamista, jotta tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Kuntien heikkenevä taloustilanne vaikuttaa suoraan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen edellytyksiin.

Jotta uudistukset keskeiset tavoitteet toteutuisivat, Tulevaisuuden sote-keskusohjelman hankkeiden ohjaukseen tulee antaa selkeitä toimenpide-esityksiä, jotta sosiaalihuollon kehittämisohjelman mukaiset tavoitteet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen painotus ovat vahvasti mukana käytännön kehittämistyössä. THL:n resurssit ja panostus Tulevaisuuden sote-keskus ohjelman operatiiviseen toimeenpanoon on oltava vahva.

Talentia nostaa lausunnossaan esille erityisesti niitä pykälehdotuksia, joissa sosiaalihuollon painotus jää ohueksi ottaen huomioon sosiaalipalveluiden laajan kokonaisuuden.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittäväällä tavalla?

- kyllä
- kyllä pääosin x
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- kyllä
- kyllä pääosin X
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin

- o ei
- o ei kantaa

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

29§. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Sote-maakunnan tulee laatia osallisuuden toteutumisen mittaamiseen ja arviointiin mittarit. Palveluiden yhteiskehittäminen ja asiakkaan osallisuuden vahvistaminen tulee olla kiinteä osa Tulevaisuuden sote-keskusten kehittämistyötä.

Lakiluonnoksessa on esillä vain nuorisovaltuusto, vaikka lapsen oikeuksien sopimus ja perustuslaki velvoittavat kuulemaan kaikenikäisiä lapsia. Tämä näkökohta on välttämätöntä huomioida lain jatkovalmistelussa siten, että turvataan alaikäisten palvelunkäyttäjien vaikuttamismahdollisuudet siten, että sote-maakunnat veloitetaan luomaan rakenteet lasten ja nuorten osallisuudelle yhdessä heidän kanssaan.

56§. Yhteinen virka.

Veloitetaan maakuntayhtymää huomioimaan yhteisen viran perustamisessa ja hoitamisessa työn mitoitus, sosiaalitakuu, asiakkaan oikeus laadukkaaseen sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun, asiakas- ja potilasturvallisuus sekä turvataan henkilöstön työturvallisuus. Sosiaalialalla työn kuormittavuus ilmenee usein siten, että työtä on liikaa työn vastuisiin ja vaatimuksiin nähden ja työmäärä on liian suuri mahdutettavaksi työaikaan.

57 §. Sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta.

Veloitetaan maakuntayhtymää huomioimaan yhteisen viran perustamisessa ja hoitamisessa työn mitoitus, sosiaalitakuu, asiakkaan oikeus laadukkaaseen sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun, asiakas- ja potilasturvallisuus sekä turvataan henkilöstön työturvallisuus. Sosiaalialalla työn kuormittavuus ilmenee usein siten, että työtä on liikaa työn vastuisiin ja vaatimuksiin nähden ja työmäärä on liian suuri mahdutettavaksi työaikaan.

48 § Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ja 49 §Varautuminen yhteistyöalueella

Laajan yhteiskunnallisen kriisin kohtaaminen edellyttää sote-maakunnissa ja yhteistyöalueilla sekä valtakunnallista valmiussuunnitelmaa erityisesti heikompiensaisten palveluiden turvaamiseksi. Tällaiset valmiussuunnitelmat tulee olla osana maakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten toimintaa.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Sosiaali- ja terveystalveluiden yhteensovittamisessa ja sote-maakunnan palvelustrategiassa tulee huomioida työterveyshuollon palvelut ja työterveyshuollon monialainen asiantuntijuus. Työterveyshuoltoa koskevan asetuksen mukaan

sosiaalialan asiantuntijat ovat voineet kuulua työterveyshuollon moniammatilliseen tiimiin vuoden 2014 alusta. Työterveyshuoltoon pätevöityneitä sosiaalialan asiantuntijoiden määrä on edelleen Suomessa pieni ja he työskentelevät pääasiassa isoissa työterveyshuollon yrityksissä. Sosiaalialan asiantuntija työterveydenhuollossa voisi ammattitaitonsa avulla auttaa asiakkaan neuvonnassa ja ohjauksessa riittävän varhaisessa vaiheessa ja tehdä tiiviimpää yhteistyötä esim. vakuutuslaitosten kanssa. Sosiaalialan asiantuntijuutta osana työterveyshuollon kokonaisuutta tulee hyödyntää myös ennaltaehkäisevässä päihdetyössä työpaikoilla sekä hoitoonohjauksen toteuttamisessa. Sosiaalialan asiantuntijan työ kohdistuisi oikea-aikaiseen palveluiden koordinointiin ja palvelujen integrointiin.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

- kyllä
- kyllä pääosin X
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveysten palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

- kyllä
- kyllä pääosin X
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin X
- ei
- ei kantaa

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

- kyllä
- kyllä pääosin x
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Pykälään sisältyy informatiivinen viittaus muuhun lainsäädäntöön sote-maakunnille korvattavista koulutus- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvista kustannuksista ja muista niihin liittyvistä menettelyistä. Voimassa olevassa lainsäädännössä pykälässä mainituista asioista on säädetty hyvin eri tavoin sosiaalihuollossa kuin terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittyminen muuttuvassa toimintaympäristössä edellyttää koulutukseen

perustuvan osaamisen ja tutkimukseen perustuvan kehittämisen vahvistamista sekä tutkimus- ja kehittämistiedon hyödyntämistä tehokkaasti. Integraation kannalta on tärkeää, että sosiaalihuollon ja terveydenhuollon koulutuksen ja tutkimuksen mahdollisuudet olisivat yhdenvertaisia. Sosiaalihuollon osalta koulutuskorvauksia ei makseta lainkaan peruskoulutukseen sisältyvän käytännön harjoittelun osalta. Palvelujärjestelmällä ei myöskään ole velvoitetta osallistua koulutustoimintaan samalla tavalla kuin terveydenhuollossa. Erikoistumiskoulutuksen osalta valtio voi korvata yliopistoille koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kuluja, mutta säännökset eivät mahdollista kustannusten korvaamista palvelujärjestelmälle. Sosiaalityön tutkimuksen valtionrahoitusta koskeva pykälä tuli voimaan 1.9.2020, mitä voi pitää merkittävänä edistysaskeleena koko alalle. Tarpeeseen nähden rahoituksen volyyymi on kuitenkin nykyisellään vaatimaton. Tämä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä oleva epäsuhta on välttämätöntä korjata jo tässä lakiesityksessä.

6§. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa.

Kuntien merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tulee huomioida ja varmistaa, että kunnilla on sen toteuttamiseksi riittävät taloudelliset resurssit ja osaaminen. Kunnan ja sote-maakunnan välisen yhteistyön varmistamiseksi tulee lakiluonnoksessa säätää kuntien ja sote-maakuntien välisestä yhteistyöelimestä, jonka toimintaa arvioidaan myös vuosittain Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa käytävissä ohjausneuvotteluissa. Eriyksen tärkeää yhteistyö on sote-maakunnan ja kunnan yhteisillä asiakaspinnoilla, joissa vaikuttavalla yhteistyöllä on mahdollista edistää asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä hillitä sote- kustannusten kasvua. Yhteisiä asiakaspintoja on mm. lasten ja perheiden palveluissa, nuorten työpajapalveluissa, työllisyyden hoitoon liittyvissä tehtävissä ja maahanmuuttopalveluissa.

7§ Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote-maakunnassa

Sosiaalihuoltolakiin (2015) sisältyvän rakenteellisen sosiaalityön (9 §) yhteys hyvinvoinnin edistämiseen on keskeinen, kuten sote-järjestämislain 7 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa nostetaan esille. Lakiesitystä on tarkennettava siten, että rakenteellinen sosiaalityö viedään pykälätasolle. Rakenteellisesta sosiaalityöstä tulisi muodostua aidosti keino ehkäisevän ja edistävän strategisen toiminnan sekä palveluiden kehittämiseen. Sote-maakunnat tulisi velvoittaa määrittelemään esim. maakunnan strategiassa miten rakenteellinen sosiaalityö käytännössä toteutetaan.

8§ Järjestämisvastuu

Pykäläluonnoksen 3 momentin mukaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa on oltava monialaista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaiden ja turvallisten palvelujen kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintakäytäntöjen kehittämistä.

Sosiaalihuollon asiantuntevalla johtamisella vaikutetaan laaja-alaisesti työn organisointiin, palveluiden toteuttamiseen ja kehittämiseen, toiminnan laatuun, vaikuttavuuteen ja tuloksellisuuteen, henkilöstön hyvinvointiin ja työniloon sekä työyhteisön luottamukseen. Johtamisella on suuri merkitys siihen, miten asiakasturvallisuus toteutuu palveluissa. Asiakasturvallisuus on sitä, että palvelut järjestetään ja toteutetaan siten, että asiakkaan fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja taloudellinen turvallisuus toteutuu. Asiakasturvallisuuden toteutumisen edellytys on, että esille tulevat epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta kriittiset työvaiheet ja riskit kyetään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan nopeasti, mikä vaatii, että johdossa on laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Asiakasturvallisuus on lakiin kirjattu asiakkaan oikeus ja johtajan on tunnettava

sosiaalihuollon lainsäädäntö ja sosiaalihuollon eettiset periaatteet, jotta asiakkaan oikeudet toteutuvat.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan sosiaalihuoltolain ja sosiaalihuoltolain (9§) säädöksiin, joissa sosiaalihuollon johtamisesta säädetään. Vaativaa ja vastuullista sosiaalialan työtä tekevien asiantuntijoiden johtamisessa korostuu ammatillisen johtamisen tarve, jota ei voi jättää ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden vastuulle.

9 §. Palvelujen kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin

Esityksen mukaan palveluja voidaan koota ”suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman sote-maakunnan järjestettäväksi, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, laadun tai asiakkaiden oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaativuuden, harvinaisuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Tämä jättää sosiaalihuollon osalta huolen peruspalveluiden ja erityispalveluiden suhteesta, joka ei ole samalla tavalla selkeä ja kehittynyt kuin terveydenhuollossa. Lakiesityksen vaikutusten arviointi on tältä osin vaikeaa.

Terveydenhuollossa toimii jo nykyään erikoissairaanhoido. Sosiaalihuollon alueelle tarvitaan myös samanlaista rakennetta, jonka avulla voidaan turvata välttämättömien palvelujen saatavuus johtuen niiden vaativuudesta, harvinaisuudesta tai niistä johtuvien suurten kustannusten takia. Myös tärkeää on kehittää yhteistä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä erityisosaamiseen perustuvaa yhteistoimintaa, -kehittämistä ja -tutkimusta, jota on nyt suunniteltu esimerkiksi Osaamis- ja tukikeskusten suunnittelutyön avulla.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi lakiluonnoksessa tulee vahvemmin huomioida ennaltaehkäisevä työ ja rahoituksen ohjaus ennaltaehkäisevään työhön.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa X

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan

pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa X

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

Kysymyksiä voimaannanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaannanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

- kyllä X

- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savoon. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

- Etelä-Savon maakuntaan
- Pohjois-Savon maakuntaan

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetty tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensatiosääntely hyväksyttävä?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin x
- ei
- ei kantaa

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

42. Turvaako Kårkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

Kårkullan kuntayhtymän lakkauttaminen ja toiminnan siirtäminen maakuntien vastuulle on suuri muutos nykyiseen toimintaan. On tärkeää, että ruotsinkielisten kehitysvammaisten palvelut turvataan katkeamatta ja säädetään muutokselle tarpeellinen siirtymäaika. Kårkullanin asiakkaat ovat erityisen haavoittuvia, ja heidän on saatava kaikki palvelut (asiantuntija-, asumis-, neuvontapalvelut jne.) omalla äidinkielellään myös jatkossa. Kaksikielisten maakuntien tulee yhteistyösopimuksella velvoittaa yhteistyöhön myös Kårkullanin nykyisten palvelujen osalta, koska riittävän suuri väestöpohja mahdollistaa ruotsinkielisten palveluiden tuottamiseen tarvittavan asiantuntijuuden sekä palveluketjujen kehittämisen ja palvelutarjonnan pitkäjänteisyyden turvaamisen. Yhteistyösopimuksessa kaksikielisten maakuntien tulisi sopia kehittämis- ja asiantuntijapalvelujen käytöstä, kehittämisestä ja muista toimintaperiaatteista niin, että myös jatkossa mahdollistetaan asiakkaille tasapuolisesta ruotsinkieliset asiantuntijapalvelut asuinmaakunnasta riippumatta.

Sote-uudistus ei koske Ahvenanmaata, mutta koska Ahvenanmaa käyttää Kårkullan palveluja, vaikuttaa uudistus myös Ahvenanmaan erityishuoltoon tarvitseviin asiakkaisiin. Uudistuksen toteuttamisessa tulee tämän vuoksi huomioida Ahvenanmaan erityishuoltopalveluja tarvitsevien tarpeet.

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

- kyllä
- kyllä pääosin X
- ei pääosin

- o ei
- o ei kantaa

44. Voimaanpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

13§. Viestintä.

Se, kuinka henkilöstö on mukana muutoksessa, vaikuttaa työhyvinvointiin, tuottavuuteen ja tuloksellisuuteen sekä palvelujen laadun kehittämiseen. Henkilöstön ja asukkaiden/asiakkaiden tulee saada ajantasaista tietoa ja päästä vaikuttamaan ja osallistumaan muutoksen tekemiseen, jotta muutosprosessi onnistuu.

17 §. Henkilöstön asema.

Henkilöstön siirrosta sote-maakuntiin on laissa säädetty yhteistoimintavelvoite koskien väliaikaishallintoa, mutta ei työsuojelulain mukaista työsuojeluyhteistoimintavelvoitetta. Voimaanpanolaissa tulee säätää myös työsuojeluyhteistoinnista sote-maakuntia perustettaessa, jotta työturvallisuudesta- ja terveydestä voidaan huolehtia muutosprosessissa.

Se, kuinka henkilöstö on mukana muutoksessa, vaikuttaa työhyvinvointiin, tuottavuuteen ja tuloksellisuuteen sekä palvelujen laadun kehittämiseen. Henkilöstön tulee saada ajantasaista tietoa ja päästä vaikuttamaan ja osallistumaan muutoksen tekemiseen, jotta muutosprosessi onnistuu. Tämä on huomioitava työsuojelu- ja luottamusmiesorganisaatiota perustettaessa. Henkilöstön edustus on saatava myös väliaikaishallintoon.

Valtakunnallisten asiantuntijatahojen (esim. Työterveyslaitos ja THL) asiantuntijuutta tulee hyödyntää muutoksen seurannassa, seurantatietojen hyödyntämisessä sekä muutoksen tukemisessa. Tukea ja ohjausta tulee antaa muutoksen alla olevien organisaatioiden ja niiden työterveyshuoltojen työterveysyhteistyöhön. Myös eläkelaitosten työkykyä tukevien toimintojen asiantuntemus ja toiminta on hyvä huomioida.

Valtion budjettiin on varattava riittävä rahoitus edessä olevien muutoksien hallintaan. Muutosturvarahastoa tarvitaan erityisesti palkkaharmonisointiin ja muutoksen johtamiseen. Työmarkkinakorotuksia ei tule käyttää palkkaharmonisoinnin rahoittamiseen. Kysymys on työnantajan velvollisuudesta, johon ei ole syytä käyttää sopimusvarallisuutta.

Kohtuullinen aika palkkaharmonisoinnin toteuttamiseksi on oikeuskäytännön mukaan 2–3 vuotta.

Laaja sosiaali- ja terveysalan muutos voi heikentää merkittävästi naisennemmistöisen alan työhyvinvointia ja lisätä työssä koettua epävarmuutta muutostilanteessa ja mahdollisesti pidempäänkin. Voimaanpanolaissa tulee säätää myös

työsuojeluyhteistoiminnasta sote-maakuntia perustettaessa, jotta työturvallisuudesta ja terveydestä voidaan huolehtia muutosprosessissa.

STM (2020) tutkimus ”Sukupuolten tasa-arvo sosiaali- ja terveysalan muutoksessa” osoitti, että uudistuksessa huomiota tulisi kiinnittää muutosjohtamiseen ja tasa-arvosuunnitelmiin muutosjohtamisen yhtenä välineenä. Muutoksen toteuttajat tarvitsevat ohjeita ja käytännön työvälineitä sukupuolten tasa-arvokysymysten arviointiin ja käsittelyyn. Tutkimus osoitti, että lyhyellä aikavälillä organisaatiomuutos heikentää työhyvinvointia, vähentää vaikutusmahdollisuuksia omaan työhön ja vaikeuttaa työn ja muun elämän yhdistämistä.

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Uusissa sote-rakenteissa yhteensovittettujen palvelukokonaisuuksien luominen edellyttää eri toimijoiden toimintatapojen ja toimintakulttuurien yhteenhioutumisen prosessia. Palvelujen integraatiossa esteiksi ovat osoittautuneet organisaatioiden rajat sekä asiantuntijoiden asenteet toisia ammattilaisia kohtaan. Sote-uudistuksen toimeenpanon alkuvaiheessa näihin tekijöihin onkin kiinnitettävä erityistä huomiota sen varmistamiseksi, että palvelujen yhteensovittaminen toteutuu toivotulla tavalla. Tämä tulee huomioida sekä lainsäädännön valmistelussa että palveluiden toiminnallisessa uudistamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattitoimintaa ohjaavat kummallakin alalla omat ammattioikeuksia, vastuita ja valvontaa koskevat lakinsa. Lakien mukaan ammattikuntien tulee noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja suosituksia. Ammattihenkilöt työskentelevät vain niissä tehtävissä, joihin heillä on tarvittava osaaminen ja koulutus. Laillistetut ammattihenkilöt varmistavat vaativan asiakastyön laadun, asiakasturvallisuuden ja osaamisen hyödyntämisen monialaisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä.

Sote-palveluiden johdossa on oltava laillistettua sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sosiaalihuoltolain ja sosiaalihuollon ammattihenkilölain edellyttämällä tavalla, jotta sote-integraatiossa ja yhteistyössä tunnistetaan ja otetaan huomioon sosiaalihuollon erityisyys ja tarpeet. Vaativa ja vastuullinen sosiaalialan työ edellyttää hyvää ammatillista ja tiedolla johtamista. Johtajan on tunnettava sosiaalihuollon toimintasektori, työtehtävät, lainsäädäntö ja ammattietiikka. Hyvä johtaja tukee myös työhyvinvointia.

Vanhuspalveluja toteutetaan sosiaalihuoltolain viitekehyksessä. Siksi on tärkeää, että vanhuspalveluja kehitettäessä otetaan huomioon sosiaalihuollon näkökulmat. Alan asiantuntijoita (sosiaalityöntekijöitä, sosionomeja, geronomeja ja kuntoutuksen ohjaajia) tarvitaan suunnittelemaan palvelujärjestelmää ja toimintakulttuuria sekä johtamaan vanhuspalveluja. Sosiaalihuoltolakiin sisältyviä velvoitteita omavalvonnasta ja henkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta on noudatettava, jotta voidaan varmistaa laadukkaat vanhuspalvelut sekä tukea työntekijöiden työhyvinvointia.

Perustason päihde- ja mielenterveyspalveluiden sosiaalihuollollisesta perustasta on pidettävä kiinni. Asiakkaan päihde- ja mielenterveysongelmat eivät saa estää hänen pääsyään muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Asiakkaan oikeuksien takaamiseksi sosiaali- ja potilasasiamiehen toimintaresurssit on taattava.

Kysymyksiä maakuntien rahoitusta

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodelta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnalla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen **sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien** rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei x
- ei kantaa

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen **pelastustoimen tehtävien** rahoituksen määrätymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

50. Sote-maakunnan rahoituksessa otetaan huomioon siirtymätasauksena laskennallisten kustannusten mukaisen rahoituksen ja sote-maakunnan alueen kuntien toteutuneiden kustannusten erotus siten, että muutosta rajataan 7 vuoden ajan vuosittain porrastetusti kasvaen. Enimmäismuutos rajataan toistaiseksi pysyvästi enintään +/-150 euroon asukasta kohden vuodesta 2029 lähtien (35 §).

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet

maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei
- ei pääosin
- ei kantaa x

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

14§ Terveysten-, vanhusten ja sosiaalihuollon palvelutarvekerroin

Sote-maakuntien rahoituskriteereissä mainitut sosiaalihuollon rahoituskriteerit ovat hämmästyttävän samankaltaisia kuin terveydenhuollossa. Ne tunnistavat vain heikosti sosiaalihuollon kannalta olennaisia tarvetekijöitä, kuten ihmisten sosiaalisia suhteita, lapsiköyhyyttä, toimintakykyä, asukastiheyttä ja vieraskielisten osuutta.

Ehkäisevien ja hyvinvointia tukevien palveluiden merkitys korostuu ylisukupolvisen ongelmaketjun katkaisemisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Lasten ja nuorten oppimisvaikeuksien, käytösongelmien sekä muiden vaikeuksien taustalla saattaa olla geneettisiä tai neurologisia syitä, mutta ympäristötekijöihin, kuten perheeseen, koulunkäyntiin, sosiaalisiin suhteisiin tai harrastuksiin, voidaan vaikuttaa. Hyvinvoinnin tukemiseen ja arjen sujumiseen vaikuttamalla voidaan ongelmien ilmaantumista estää ja niistä selviämistä edistää. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineistosta tehdyn tutkimuksen perusteella keskeisimpiä sijoituksia ennustavia tekijöitä ovat vanhempien kouluttamattomuus, äidin mielenterveyden ongelmat, äidin yksinhuoltajuus syntymän hetkellä sekä perheen taloudelliset vaikeudet.

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Kysymyksiä muista lakiluonnoksista

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin

- ei
- ei kantaa x

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Verolainsäädäntö

58. Pidättekö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Sote-rakennemuutoksen myötä perustettavissa sote-maakunnissa henkilöstön työssäkäyntialueet tulevat todennäköisesti laajenemaan. Sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden määrä on kuitenkin kaikissa maakunnissa taattava, jota asiakastyön laatu ei heikkene ja työ voidaan tehdä työtä ohjaajien lakien edellyttämällä tavalla sekä niin, että työturvallisuus ei vaarannu.

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

- kyllä X
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislakia?

Talentian kannattaa Uudenmaan erillislakia, koska näin on mahdollista huomioida Uudellemaalle erityiset asukkaiden palvelutarpeet, joita ei samassa mittakaavassa ole

muissa maakunnissa ja jotka aiheutuvat muun muassa asunnottomuudesta, paperittomuudesta, vieraskielisen väestön ja maahanmuuttajien suuresta määrästä.

Lisäksi uusimpien väestöennusteiden (Tilastokeskus, 2019) mukaan Uusimaa on ainoa maakunta, jonka alueen väestö olisi kasvamassa vielä 2030-luvun lopulla. Uudenmaan erityispiirteet ovat myös haaste työvoiman saatavuuden ja työvoiman erityisosaamisen varmistamisen näkökulmasta.

Sote-ratkaisun rinnalla tuleekin ratkaista myös sosiaalialan houkuttelevuus: työntekijöille tulee antaa mahdollisuudet tehdä eettisesti kestävää sosiaalityötä mm. asiakasmääriä rajaamalla ja tarjoamalla riittävät resurssit. Myös palkkaus, asiantunteva johtaminen ja työhyvinvointi edellyttävät ratkaisuja.

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa x

73. Pidätekö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin

- ei
- ei kantaa x

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

- kyllä x
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

- kyllä x
- kyllä pääosin

- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Laaja sosiaali- ja terveysalan muutos voi heikentää merkittävästi naisenemmistöisen alan työhyvinvointia ja lisätä työssä koettua epävarmuutta muutostilanteessa ja mahdollisesti pidempäänkin. Voimaanpanolaissa tulee säätää myös työsuojeluyhteistoiminnasta sote-maakuntia perustettaessa, jotta työturvallisuudesta ja terveydestä voidaan huolehtia muutosprosessissa.

STM (2020) tutkimus ”Sukupuolten tasa-arvo sosiaali- ja terveysalan muutoksessa” osoitti, että uudistuksessa huomiota tulisi kiinnittää muutosjohtamiseen ja tasa-arvosuunnitelmiin muutosjohtamisen yhtenä välineenä. Muutoksen toteuttajat tarvitsevat ohjeita ja käytännön työvälineitä sukupuolten tasa-arvokysymysten arviointiin ja käsittelyyn. Tutkimus osoitti, että lyhyellä aikavälillä organisaatiomuutos heikentää työhyvinvointia, vähentää vaikutusmahdollisuuksia omaan työhön ja vaikeuttaa työn ja muun elämän yhdistämistä.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin x
- ei
- ei kantaa

Valtion budjettiin on varattava riittävä rahoitus edessä olevien muutoksien hallintaan. Muutosturvarahastoa tarvitaan erityisesti palkkaharmonisointiin ja muutoksen johtamiseen.

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

83. Minkälaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyviä vaikutuksia järjestämisvastuuseen ja ostopalveluihin liittyvästä täsmentävästä sääntelystä sote-maakunnille aiheutuisi (liittyen esimerkiksi palvelurakenteen muuttumiseen tai palvelutuotannosta aiheutuviin kustannuksiin):

a) vuosina 2021-2022?

b) vuosina 2023-2024?

c) vuodesta 2025 alkaen?

84. Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevista sote-maakunnille siirtävistä hankintasopimuksista saattaisi olla uusien säännösten nojalla mitättömiä. Sote-maakunta olisi velvollinen korvaamaan palveluntuottajille sopimusten mitätöitymisen takia hyödyttömäksi jäävät investoinnit. Minkälaisia vaikutuksia lakisääteisestä mitättömyydestä aiheutuisi sote-maakunnille tai yksityisille palveluntuottajille?

a) vuosina 2021-2022?

b) vuosina 2023-2024?

c) vuodesta 2025 alkaen?

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

- kyllä
- ei

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

- sote-integraatio
- palvelutarpeen arviointi
- hallinto ja johtaminen
- henkilöstösiirrot
- talous
- omaisuusjärjestelyt
- tietohallinto ja ICT
- viestintä ja osallisuus

muuta, mitä?

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen "sote-maakunta" korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Päihdeasiamiehen tehtävä on säädettävä julkisen sektorin järjestettäväksi.

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään ja laadukkaaseen palveluun sekä kohteluun. Siksi sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksessa keskeisintä on osaava ja hyvinvoiva henkilöstö. Sosiaalialan ammattilaisten erityisasiantuntijuus on hyödynnettävä jokaisen palvelun kohdalla ja jokaisen asiakasryhmän eduksi. Sosiaalipalveluissa on varmistettava se, että alan laillistettuja ammattihenkilöitä eli sosiaalityöntekijöitä, sosionomeja, geronomeja ja kuntoutuksen ohjaajia on riittävä määrä asiakkaiden tarpeisiin nähden.

Sosiaalihuoltolaissa ja erityislainsäädännössä määritellään sosiaalihuollon toteuttamisen keskeisiä periaatteita. Asiakkaalla on oikeus hyvään kohteluun. Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää.

Laadukkaan ja asianmukaisen sosiaalihuollon järjestämisessä on kyse riittävästä toimintaedellytyksistä, toimintaa ohjaavasta kulttuurista ja asenteista. Keskeisiä sosiaalihuollon laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat lisäksi asiantunteva ja riittävä sosiaalihuollon henkilöstö, johtaminen sekä käytettävissä olevat toimitilat ja välineet

Maakunnan johtoon ja asiantuntijatehtäviin tarvitaan tasapuolisesti sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista. Vaativaa ja vastuullista työtä tekevien asiantuntijoiden johtamisessa korostuu lisäksi ammatillisen johtamisen tarve. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalihuollon ammattihenkilölaki määrittelevät edellytykset hallinnolliselle ja ammatilliselle johtamiselle.

Tulevien sote-maakuntien johdon tukena tulee olemaan palveluita johtava virkamiehistö. Se vastaa palveluiden järjestämistehtäviin liittyvistä suunnittelu-, ohjaus-, johtamis-, koordinaatio- ja valvontatehtävistä. Tehtäviin kuuluvat myös monet sote-maakuntalakiin kirjatut velvoitteet valmistelut mm. palvelustrategia, asiakasryhmien ja asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen ja palveluketjujen yhteensovittaminen. Sosiaalihuollon johtamisella vaikutetaan laajasti palveluiden laatuun, asiakasturvallisuuteen ja henkilöstön työhyvinvointiin. Näin kallisarvoista ja yhteiskunnallisesti merkittävää työtä ei voi jättää ilman asiantuntevaa johtamista.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Sosiaalihuollon näkökulmasta on erittäin ongelmallista, että lakiesityksestä puuttuu kokonaan koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvien asioiden sääntely. Tämä on selkeä heikennys aiempaan lausuntokierroksella v. 2016 olleeseen lakiesitykseen verrattuna. TKKI-rakenteista luvataan säätää myöhemmin erikseen, mutta näiden tulisi kuitenkin olla kiinteä osa valmisteltavaa sote-kokonaisuutta, sillä tutkimustiedon ja osaamisen vahvalla perustalla on keskeinen merkitys sosiaali- ja terveyspalveluiden onnistumisessa ja kehittämisessä. Näin ollen kysymys ei ole erillisistä kokonaisuuksista. Lainsäädäntöön tulisi saada selkeä tutkimusvelvoite maakunnille ja erityisesti maakuntien yhteistyöalueille.

Tutkimuksen ja koulutuksen säätämisen puuttuminen sote-laista on sosiaalihuollossa erityisen merkittävää, koska alalta puuttuvat mm. tutkimukseen perustuvat käytännön asiakastyötä ohjaavat suositukset ja niiden tuottamisen rakenteet, jotka vastaisivat terveydenhuollossa ja kauan sitten vakiintuneita Käypä hoito -käytäntöjä.

Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden harjoittelusta on tehtävä maksutonta. Tätä koskeva esitys valmisteltiin viime vaalikaudella käsittelemättä jääneeseen n. sote-järjestämislakiin. Harjoittelumaksut olivat sosiaali- ja terveysalan AMK -koulutuksissa vuonna 2017 8,3 miljoonaa euroa. Harjoittelu on pakollinen osa ammattipätevyyden hankkimisessa. Sosiaali- ja terveysalan AMK -tutkintoja suoritetaan vuosittain lähes 10 000 kappaletta, joten he ovat tärkeä osa tulevien sote-maakuntien ammattilaisia.

Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoripalvelut

1. Kuraattorin kelpoisuus

Lakiluonnoksen perusteluissa esitetään myös, että kuraattorilla olisi mahdollisuus palvelutarpeen arviointiin ja päätöksentekoon ja näin asiakkaan ei tarvitsisi hakeutua erikseen sosiaalipalveluihin.

Eduskunnan täysistunnossa hyväksyttiin 12.12.2016 sivistysvaliokunnan mietinnön (SiVM 18/2016) pohjalta laki kuraattoreiden kelpoisuudesta HE 206/2016vp.

Lain mukaan kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, taikka henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto, suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä.

Lain muutos ja siinä käytetyt epätarkat ja osin virheelliset sanamuodot ovat johtaneet tilanteeseen, jossa kuraattorina voi toimia henkilö, joka ei ole laillistettu ammattihenkilö, kuten muut oppilashuollon laillistetut henkilöt (vastaavat kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat ja lääkärit). Lisäksi lain valmisteluvaiheessa tuotiin esille, ettei maassamme ole korkeakoulujen koulutusvastuun sääntelyssä lainkaan olemassa vastinetta ja opintoja käsitteelle ”sosiaalialan aineopinnot”. Laissa mainittua ”kuraattorin tehtävää vastaavaa sosiaalialan tehtävää” ei myöskään ole olemassa. Lakiin kirjattiin siis virheellinen koulutusvaatimus ja virheellinen, kuvitteellinen työkokemusvaatimus tietoisena siitä, ettei kyseisiä opintoja ja työkokemusta ole olemassa järjestelmässämme.

Oppilashuollon kuraattorin työn perustalla tulee olla sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden koulutuksen tuottama sosiaalialan osaaminen, luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus asiakassuhteessa oppilaan ja hänen perheensä kanssa. Työtä koskevat lain säätämät oikeudet, ammattieettiset velvoitteet, rekisteröinti ja valvonta.

Kuraattorin kelpoisuus on täsmennettävä vastamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia seuraavasti:

Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, sekä psykologin palveluja.

2. Sosiaalihuoltolain muutosesitykset

Uudistuksessa opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut esitetään siirrettäväksi sote-maakuntiin. Muutokselle esitetyt perustelut mm. työnantajan hyvä tuntemus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä sekä ammattihenkilölainsäädännöstä olisi selkeä parannus oppilaiden, opiskelijoiden ja työntekijöiden oikeusturvaan. Uudistus vahvistaisi myös ammatillista tukea. Yhteiset asiakas- ja potilasrekisterit vahvistaisivat tiedolla johtamista.

Sosiaalihuoltolakiin tehtävät muutosesitykset ovat kannatettavia.

3. Oppilashuollon mitoitus

Mahdollisen siirron yhteydessä oppilashuollon puutteelliset ja vajaat mitoitukset on korjattava. Koulukuraattorien määrän tulee olla riittävä suhteessa oppilasmäärään siten, että oppilashuoltolain 15 §:n mukainen kiireellinen ja ei-kiireellinen tuki oppilaalle on turvattu.

Lisätietoja

Marjo Katajisto

erityisasiantuntija

09 3158 600 (vaihde)

etunimi.sukunimi@talentia.fi